

Trong quá trình tái cơ cấu hệ thống các tổ chức tín dụng (TCTD) giai đoạn 2011 - 2015, Bảo hiểm tiền gửi Việt Nam (BHTGVN) đã có những đóng góp quan trọng vào quá trình tái cơ cấu hệ thống các TCTD thông qua các nghiệp vụ bảo hiểm tiền gửi (BHTG) như giám sát, kiểm tra, tham gia kiểm soát đặc biệt, tham gia quản lý, thanh lý tài sản của tổ chức tham gia BHTG; từ đó, bảo vệ tốt quyền và lợi ích hợp pháp của người gửi tiền, góp phần duy trì hoạt động an toàn, lành mạnh của hệ thống ngân hàng. Bài viết xin được khái quát việc triển khai chính sách BHTG thời gian qua, đặc biệt trong quá trình tái cơ cấu hệ thống các TCTD giai đoạn 2011 - 2015 và đưa ra một số đề xuất cho giai đoạn 2016 - 2020.

Triển khai hiệu quả chính sách BHTG

Sau hơn 17 năm thành lập và phát triển, BHTGVN đã triển khai có hiệu quả chính sách BHTG. Tính đến ngày 31/12/2016, có 1.267 TCTD được cấp Chứng nhận tham gia BHTG, bao gồm 95 ngân hàng thương mại (NHTM), Ngân hàng Hợp tác xã, 1.168 quỹ tín dụng nhân dân (QTDND) và 03 tổ chức tài chính vi mô. BHTGVN đã thực hiện tốt việc cấp mới, cấp đổi, thu hồi Chứng nhận tham gia BHTG, quản lý thu phí BHTG; tích cực đôn đốc, hướng dẫn, giải đáp các vướng mắc và xử lý kịp thời, dứt điểm các vi phạm trong việc tính và nộp phí BHTG. Tính đến ngày 31/12/2016, tổng tài sản của BHTGVN đạt hơn 33 nghìn tỷ đồng, tổng nguồn vốn tạm thời nhàn rỗi được đầu tư đạt hơn 31 nghìn tỷ đồng (tăng 23,9% so với năm 2015), tổng thu đạt hơn 6,8 nghìn tỷ đồng, trong đó thu phí đạt hơn 5 nghìn tỷ đồng.

BHTGVN thực hiện giám sát định kỳ tháng, quý, năm đối với 100% tổ chức tham gia BHTG. Thông qua

BẢO HIỂM TIỀN GỬI VIỆT NAM VỚI QUÁ TRÌNH TÁI CƠ CẤU HỆ THỐNG CÁC TỔ CHỨC TÍN DỤNG GIAI ĐOẠN 2011 - 2015 VÀ MỘT SỐ ĐỀ XUẤT CHO GIAI ĐOẠN 2016 - 2020

ThS. Nguyễn Hoàng Nam *

kết quả thông tin báo cáo nhận được từ các tổ chức tham gia BHTG, Ngân hàng Nhà nước (NHNN) và từ các nguồn thông tin khác, BHTGVN đã thực hiện phân tích, đánh giá tình hình hoạt động của các tổ chức tham gia BHTG; phát hiện những biểu hiện yếu kém, vi phạm các quy định về an toàn trong hoạt động ngân hàng để báo cáo, kiến nghị NHNN xem xét xử lý kịp thời.

Công tác kiểm tra tại chỗ luôn được BHTGVN quan tâm. Tính đến 31/12/2016, toàn hệ thống đã hoàn thành kiểm tra đối với 463 tổ chức tham gia BHTG gồm 42 NHTM, 419 QTDND và 02 tổ chức tài chính vi mô, đạt 100% kế hoạch kiểm tra năm 2016.

BHTGVN tham gia quản lý, thanh lý tổ chức tham gia BHTG theo quy định của pháp luật và trở thành chủ nợ của tổ chức tham gia BHTG đối với số tiền bảo hiểm phải trả cho người được bảo hiểm kể từ ngày trả tiền bảo hiểm theo thông báo. Để tối đa hóa giá trị thu hồi đối với số tiền bảo hiểm đã chi trả, BHTGVN đã bám sát tình hình thanh lý tại các QTDND được chi trả. Tính đến hết năm 2015, tổng số tiền thu hồi cho BHTGVN lũy kế từ năm 2000 là 9,35 tỷ đồng. Từ khi thành lập đến nay, BHTGVN đã chi trả cho 1.793 người gửi tiền với tổng số tiền 26,78 tỷ đồng. BHTGVN đã tham gia Hội đồng thanh lý tài sản của 39 QTDND bị giải thể bắt buộc. Việc trả tiền gửi được bảo hiểm kịp thời đã thể hiện vai trò của BHTGVN trong việc bảo vệ quyền lợi hợp pháp của người gửi tiền, tạo lập

niềm tin của người dân, ngăn ngừa ảnh hưởng đổ vỡ dây chuyền trong hệ thống ngân hàng.

Những nỗ lực nêu trên của BHTGVN trong thời gian qua đã góp phần tích cực trong việc bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người gửi tiền, nâng cao niềm tin công chúng vào hệ thống tài chính ngân hàng, đảm bảo an toàn cho hệ thống TCTD, sự phát triển bền vững của kinh tế - xã hội.

Tái cơ cấu hệ thống các TCTD giai đoạn 2011 - 2015 và vấn đề bảo vệ quyền lợi của người gửi tiền

Qua 5 năm thực hiện tái cơ cấu các TCTD, hệ thống ngân hàng đã được lành mạnh hóa một bước, thanh khoản của hệ thống các TCTD được cải thiện, nợ xấu được kiểm soát hiệu quả... Thông qua các hoạt động nghiệp vụ như giám sát định kỳ đối với 100% tổ chức tham gia BHTG, thực hiện kiểm tra tại chỗ đối với một số tổ chức theo kế hoạch hằng năm về việc chấp hành quy định pháp luật về BHTG và các quy định về đảm bảo an toàn hoạt động, tích cực tham gia vào quá trình xử lý các TCTD yếu kém có quy mô nhỏ..., BHTGVN đã đóng góp một phần quan trọng trong quá trình tái cơ cấu hệ thống các TCTD, bảo vệ quyền lợi của người gửi tiền và góp phần duy trì an toàn, lành mạnh hoạt động ngân hàng.

Từ năm 2015, BHTGVN đã thành lập Ban chỉ đạo tại Trụ sở chính và các tổ chỉ đạo tại Chi nhánh BHTGVN

* Hà Nội

tại các khu vực nhằm tăng cường giám sát, kiểm tra, xử lý đối với các QTDND có vấn đề và đạt được những kết quả tích cực. BHTGVN thực hiện theo dõi, giám sát chặt chẽ một số TCTD hoạt động yếu kém, đặc biệt là các QTDND bị xếp loại 4 và 5 thông qua kiểm tra trực tiếp, giám sát và kiểm soát các hoạt động, tình hình tài chính, quản trị, nhân sự của các QTDND này. BHTGVN đã tham mưu và đề xuất cho Ban kiểm soát đặc biệt của Hội đồng quản trị và khuyến nghị NHNN để hỗ trợ một số QTDND có khả năng phục hồi; tích cực tham gia vào quá trình kiểm soát đặc biệt các TCTD yếu kém theo chỉ đạo của NHNN. Có thể nói, cơ chế BHTG tại Việt Nam là một công cụ đặc lực của NHNN trong thực thi nhiệm vụ chung của ngành Ngân hàng thông qua việc tham gia tái cấu trúc hệ thống các TCTD.

Nhiệm vụ tái cơ cấu hệ thống TCTD giai đoạn 2016 - 2020 và vai trò của BHTGVN

Tiếp tục những kết quả khả quan của quá trình tái cơ cấu giai đoạn 2011 - 2015, NHNN hiện đang xây dựng để trình Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án Tái cơ cấu hệ thống các TCTD giai đoạn 2016 - 2020. Tại buổi làm việc với BHTGVN về tình hình hoạt động, định hướng phát triển và vai trò của BHTGVN trong quá trình tái cơ cấu và xử lý các TCTD, Phó Thủ tướng Chính phủ Vương Đình Huệ đã yêu cầu BHTGVN trong thời gian tới cần xác định vai trò lớn hơn trong quá trình tái cơ cấu hệ thống TCTD và xử lý nợ xấu đồng thời gắn với quá trình tái cơ cấu nền kinh tế. Để làm được điều này, tác giả xin có một số đề xuất sau:

Thứ nhất, tăng cường năng lực tài chính để BHTGVN tham gia sâu hơn quá trình tái cơ cấu hệ thống các TCTD

Hiện tại, tổ chức BHTG chỉ được sử dụng nguồn vốn tạm thời nhàn rỗi để mua trái phiếu chính phủ, tín phiếu

NHNN và gửi tiền tại NHNN (Điều 31 Luật BHTG). Tổ chức BHTG không được gửi tiền tại TCTD nhà nước như quy định của pháp luật trước đây về BHTG. Quy định và thực tiễn hoạt động đầu tư nguồn vốn tạm thời nhàn rỗi ảnh hưởng đến năng lực tài chính của tổ chức BHTG. Khi năng lực tài chính không đủ, tổ chức BHTG không thể tham gia hiệu quả vào quá trình tái cơ cấu các tổ chức tài chính. Vì vậy, để gia tăng nguồn vốn, tổ chức BHTG cần được phép mở rộng hình thức đầu tư vào một số NHTM nhà nước.

Ngoài ra, tổ chức BHTG có thể tham gia vào quá trình tái cơ cấu TCTD thông qua hình thức hỗ trợ cho vay đối với một số NHTM được Nhà nước xếp hạng và đánh giá tín nhiệm tham gia trực tiếp vào tái cơ cấu các ngân hàng yếu kém khác và/hoặc hình thức hỗ trợ cho vay đối với chính các ngân hàng khỏe mạnh để trực tiếp tái cơ cấu nhằm tăng cường năng lực tài chính. Tổ chức BHTG có thể tham gia hỗ trợ đối với các ngân hàng được xếp hạng tốt và khỏe mạnh để tham gia tái cơ cấu ngân hàng yếu kém và nâng cao năng lực tài chính cho chính ngân hàng của mình dưới hình thức mua trái phiếu dài hạn. Hình thức mua trái phiếu ngân hàng của tổ chức BHTG được xem như là hỗ trợ vốn vay thông qua các công cụ nợ và chứng khoán nợ.

Khi mua trái phiếu của các NHTM theo chỉ định của NHNN, tổ chức BHTG sẽ gia tăng thêm lợi nhuận ổn định, hiệu quả vì hình thức trái phiếu của các ngân hàng được xếp hạng cao và theo chỉ định của NHNN là khá an toàn. Ngoài việc tham khảo căn cứ đánh giá xếp hạng các ngân hàng của NHNN, tổ chức BHTG có thể tham khảo kết quả xếp hạng tín nhiệm của một số tổ chức quốc tế như Moody's, Standard & Poor's để tối ưu hóa lợi ích đầu tư vào trái phiếu của các ngân hàng.

Thứ hai, đẩy mạnh tích lũy nguồn lực nghiệp vụ, nhân sự, CNTT để sẵn sàng tham gia vào các nhiệm vụ tái cơ cấu, xử lý các tổ chức tham gia BHTG quy mô lớn

Nguồn nhân lực và CNTT có vai trò quan trọng cho sự phát triển của hệ thống BHTG. Chính vì vậy, chất lượng nguồn nhân lực và hệ thống thông tin hiện đại của tổ chức BHTG sẽ quyết định hiệu quả triển khai chính sách BHTG cũng như tham gia vào các nhiệm vụ tái cơ cấu, xử lý các tổ chức tham gia BHTG, từ đó bảo vệ người gửi tiền và đóng góp vào ổn định tài chính quốc gia. Với việc dự án FSMIMS đang trong giai đoạn hoàn tất, các hợp phần dự án đã chính thức được vận hành, BHTGVN sẽ chủ động khai thác thông tin, liên kết và chia sẻ, trao đổi thông tin, trách nhiệm báo cáo giữa các bên liên quan, trong đó có tổ chức tham gia BHTG, góp phần thực hiện việc kiểm tra, giám sát chặt chẽ và hiệu quả hơn.

Cơ chế trao đổi và chia sẻ thông tin giữa NHNN và BHTGVN đã được cải thiện thông qua Thông tư 34/2016/TT-NHNN ngày 28/12/2016 quy định việc cung cấp thông tin giữa NHNN và BHTGVN (Trước đây, sự trao đổi và tiếp cận thông tin giữa các bên liên quan còn hạn chế). Với quy định mới này, BHTGVN thực hiện trách nhiệm gửi thông tin báo cáo cho NHNN chủ động và hiệu quả hơn cũng như sẽ được tiếp cận sớm, đầy đủ, chính xác nguồn thông tin từ NHNN để đưa ra những đánh giá kịp thời, chính xác tình trạng của tổ chức tham gia BHTG; từ đó, thực hiện tốt chức năng bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người gửi tiền, đảm bảo an toàn hệ thống tài chính, ngân hàng.

Thứ ba, hoàn thiện Đề án Hạn mức trả tiền bảo hiểm

Quy định hạn mức trả tiền bảo hiểm tối đa 50 triệu đồng (bao gồm cả gốc và lãi) cho mỗi khách hàng

tại một tổ chức tham gia BHTG được thực hiện từ năm 2005, hiện không còn phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội ở Việt Nam xét ở các yếu tố như GDP bình quân đầu người, tốc độ tăng trưởng tiền gửi... Hạn mức trên khó có thể bảo vệ tốt và đầy đủ quyền lợi của người gửi tiền cũng như bù đắp hết rủi ro của khách hàng. Hiệp hội BHTG quốc tế khuyến nghị hạn mức cần được tính toán kỹ lưỡng đảm bảo gấp 2 - 3 lần GDP bình quân đầu người, có tính dự báo và linh hoạt để kịp thời điều chỉnh trong những trường hợp cần thiết; từ đó, bảo vệ tốt nhất quyền lợi của người gửi tiền, duy trì niềm tin công chúng và tránh gây ảnh hưởng xấu đến hoạt động của TCTD. Hiện nay, NHNN đang lấy ý kiến đóng góp vào dự thảo Quyết định của Thủ tướng Chính phủ về hạn mức trả tiền bảo hiểm. Với hạn mức mới đề xuất 75 triệu đồng được trả cho tất cả các khoản tiền gửi (gồm cả gốc và lãi) của một cá nhân tại một tổ chức tham gia BHTG sẽ giúp bảo vệ tốt hơn quyền và lợi ích của người gửi tiền, góp phần nâng cao niềm tin công chúng.

Thứ tư, tiến tới áp dụng hệ thống phí BHTG phân biệt

Luật BHTG không quy định một mức phí hay khung phí mà trao thẩm quyền cho Thủ tướng Chính phủ quy định khung phí BHTG và hạn mức trả tiền bảo hiểm theo đề nghị của NHNN. Căn cứ vào khung phí BHTG, NHNN quy định mức phí BHTG cụ thể đối với tổ chức tham gia BHTG trên cơ sở kết quả đánh giá và phân loại các tổ chức này. Tuy nhiên, hiện nay, Việt Nam vẫn đang áp dụng chính sách phí BHTG đồng hạng, không dựa trên cơ sở mức độ rủi ro của mỗi ngân hàng. Theo đó, tất cả các tổ chức tham gia BHTG không phân biệt loại hình sở hữu, quy mô hoạt động, hiệu quả kinh doanh... đều áp dụng chung mức phí cố định 0,15%/năm trên tổng số

dư tiền gửi được bảo hiểm. Áp dụng mức phí theo mức độ rủi ro là một chủ trương phù hợp với thông lệ quốc tế, theo đó các tổ chức tham gia BHTG phải nộp phí theo mức tương ứng với mức độ rủi ro có thể xảy ra đối với tổ chức đó. Như vậy, việc áp dụng phí theo mức độ rủi ro có tác dụng đánh giá chính xác mức độ an toàn trong hoạt động, khuyến khích các tổ chức tham gia BHTG nâng cao chất lượng hoạt động, quan tâm việc giảm thiểu rủi ro để giảm phí BHTG phải nộp. Đây cũng chính là mục tiêu để chính sách BHTG giúp giảm thiểu rủi ro của các tổ chức tham gia BHTG - chính là giảm thiểu chi phí trả tiền bảo hiểm, ngăn chặn rủi ro đạo đức, đảm bảo nguyên tắc thị trường và an toàn hoạt động của hệ thống tài chính ngân hàng. Đồng thời, việc triển khai hệ thống phí này còn giúp tổ chức BHTG nâng cao hiệu quả hoạt động một cách đồng bộ theo mô hình giảm thiểu rủi ro cho các TCTD, cho người gửi tiền và cho chính quỹ nghiệp vụ BHTG. Do vậy, cần sớm nghiên cứu và áp dụng hệ thống thu phí dựa trên rủi ro của các tổ chức tham gia BHTG nhằm giải quyết các vấn đề rủi ro nói trên và phù hợp với thông lệ quốc tế.

Thứ năm, xây dựng Chiến lược phát triển BHTGVN đến năm 2025 trong điều kiện khuôn khổ pháp lý cho phép BHTGVN tham gia vào quá trình tái cơ cấu TCTD cũng như có cơ chế sử dụng nguồn lực của BHTGVN để tái cơ cấu TCTD yếu kém

Với sự chỉ đạo của NHNN, BHTGVN xây dựng Chiến lược phát triển BHTG giai đoạn 2017 - 2025 với định hướng nâng cao vai trò, vị trí BHTG trong việc đảm bảo sự phát triển an toàn, lành mạnh của hệ thống TCTD; đồng thời, cho phép BHTGVN tham gia vào quá trình tái cơ cấu các TCTD cũng như có cơ chế sử dụng nguồn lực của BHTGVN để tái cơ cấu TCTD yếu kém. Khi Chiến lược này được Chính phủ phê duyệt, BHTGVN sẽ hiện thực

hóa tốt hơn và hiệu quả các mục tiêu cũng như vai trò của mình, trong đó có vai trò tham gia sâu hơn vào quá trình tái cơ cấu TCTD.

Thứ sáu, nghiên cứu, sửa đổi Luật BHTG để tăng cường vai trò của BHTGVN trong quá trình tái cơ cấu các TCTD

Luật BHTG được Quốc hội thông qua ngày 18/6/2012 và có hiệu lực thi hành từ ngày 01/01/2013 ghi nhận một bước tiến quan trọng trong việc hoàn thiện khuôn khổ pháp lý về hoạt động của BHTG. Tuy nhiên, vẫn còn một số khó khăn, vướng mắc trong quá trình thực thi Luật BHTG. Để hệ thống BHTG tại Việt Nam hoạt động hiệu quả, góp phần bảo vệ lợi ích của người gửi tiền và đảm bảo an toàn hoạt động ngân hàng, cần đề xuất sửa đổi, bổ sung một số điều trong Luật BHTG với những nội dung rõ ràng và minh bạch trên cơ sở nghiên cứu thực tiễn hoạt động BHTG của Việt Nam, tham khảo kinh nghiệm, xu hướng BHTG quốc tế và đặt trong bối cảnh tổng thể của hệ thống chính trị, thể chế, nền kinh tế và thị trường tài chính. Đặc biệt, sau cuộc họp của BHTGVN với Phó Thủ tướng Vương Đình Huệ, Phó Thủ tướng nhấn mạnh rằng, BHTGVN cần phải có vai trò lớn hơn trong quá trình tái cơ cấu hệ thống TCTD và xử lý nợ xấu, đồng thời gắn với quá trình tái cơ cấu nền kinh tế. Vì vậy, sửa đổi Luật cũng cần phải đề cập đến nội dung này.■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Chính phủ (2012), Đề án cơ cấu lại hệ thống các TCTD giai đoạn 2011-2015 ban hành kèm theo Quyết định 254/QĐ-TTg ngày 01/03/2012 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án cơ cấu lại hệ thống các TCTD giai đoạn 2011-2015;
2. 2017, DIV, Báo cáo tổng kết hoạt động BHTGVN 2016;
3. 2016, DIV, Báo cáo thường niên BHTGVN 2015;
4. www.div.gov.vn